

UDSKRIFT
AF
ØSTRE LANDSRETS RETSBOG

Den 29. juni 2015 satte Østre Landsret retten i retsbygningen, Bredgade 59, København.

Som dommer fungerede landsdommer Ejler Bruun.

Der foretoges

3. afd. nr. B-3448-14:

1)

(advokat Christian Harlang)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

9)

10)

11

12)

13)

14)

15)

16)

17)

18)

19)

20)

21).

22)

23)

(advokat Christian Harlang)

mod

Forsvarsministeriet

(kammeradvokaten

v/advokat Peter Biering)

Ingen var indkaldt eller mødt.

Der fremlagdes parternes mailkorrespondance af 16. og 18. juni 2015 samt brev af 23. juni 2015 fra advokat Christian Harlang.

Der er herefter berammet forberedende retsmøde i sagen

mandag den 9. november 2015 kl. 9.30 – 12.00,

i Østre Landsrets 3. afdeling, Bredgade 59, 1260 København K.

Som tidligere anført i retsbogsudskrift af 12. maj 2015 vil landsretten under mødet tage stilling til Forsvarsministeriets anmodning om delforhandling af de nævnte spørgsmål, ligesom landsretten under mødet vil drøfte tilrettelæggelsen af sagens videre forløb med parterne.

Manglende fremmøde kan få udeblivelsesvirkning, jf. retsplejelovens § 360.

Retten hævet.

(Sign.)

Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsret, den 30-06-2015

Marianne Rou
Kontorfuldmægtig

JUNI 2015

BILAG

CHRISTIAN HARLANG

REGERINGSGRUNDLAG

SAMMEN FOR **FREMTIDEN**

REGERINGEN

Vi skal tilpasse vores forsvar og værne om vores sikkerhed

Sikkerhedstrusler mod Danmark kan opstå overalt i verden, og de bliver stadig mere uforudsigelige og komplekse. Det er blevet tydeligt de senere år med ISIL's fremmarch og Ruslands overgreb mod Ukraine.

Derfor vil regeringen styrke NATO's globale rolle og sikre, at Danmark yder et væsentligt bidrag til, at NATO også fortsat er verdens stærkeste forsvarsalliance. Det betyder også, at dansk forsvar skal organiseres, så det kan bidrage med veludrustede og veluddannede militære styrker, der kan varetage alle typer militæropgaver.

Ekspertudredningen om den nye udenrigs- og sikkerhedspolitiske virkelighed vil indgå i forberedelsen af forhandlingerne om et nyt forsvarsforlig efter 2017.

Der bliver i de kommende år tale om flere vidtrækkende spørgsmål på forsvarsområdet. Det gælder blandt andet indkøb af nye kampfly, opgaverne i Arktis, bidrag til NATO's missilforsvar og aktiv dansk støtte til NATO's østlige medlemslande, særligt Estland, Letland, Litauen og Polen, som er truet af den aggressive russiske fremfærd.

Regeringen finder, at grundlaget for den danske deltagelse i Irakkrigen og forhold omkring danske soldaters tilbageholdelse af personer under den danske krigsdeltagelse i henholdsvis Irak og Afghanistan allerede er tilstrækkeligt belyst. Regeringen vil derfor nedlægge Irak- og Afghanistankommissionen. Regeringen ønsker i stedet at bruge midlerne til en styrkelse af indsatsen for danske veteraner. Regeringen vil derfor lave et servicetjek af veteranindsatsen.

Regeringen vil lave et servicetjek af veteranpolitikken og øvrige veteraninitiativer. Vi skal sikre, at danske veteraner får støtte, anerkendelse og muligheder, der står mål med deres store indsats for Danmark.

DEBAT

Nationens betændte byld

GREEN DESERT. En militær videooptagelse fra 2004 viser, at en dansk bataljon ad flere omgange overdrog i alt mindst 23 sunni-muslimer til shia-militser i Basra-området. De overdragne blev højst sandsynligt udsat for tortur, skriver Christen Sørensen. Foto fra den militære videooptagelse.

Det er foruroligende og fejlt, at Forsvarsministeriet har løjet for at undgå opklaring af sagen om de tilfangetagne irakere i Green Desert-operationen.

CHRISTEN SØRENSEN,
FHV. OVERVISMAND, FOLKETINGSKANDIDAT (S)

Alerede som opstillet til Folketinget forventes det, at man tager stilling til kontroversielle problemstillinger som f.eks. vor aktivistiske udenrigspolitik - anderledes kan det ikke være. Et er beslutningen om at deltage i militære konflikter som i Afghanistan, Irak og Libyen - og betingelserne herfor. Noget andet er stillingtagen til problemstillinger, som uvægerligt følger af denne deltagelse. Det er dette sidste forhold, det følgende er koncentreret om.

I operationen Green Desert 25.11. 2004 overdrog en dansk bataljon ad flere omgange i alt mindst 23 sunnimuslimer til shiamilitser i Basra-området. En af disse overdragelser er senest dokumenteret i filmen 'A Civilized Country'.

Jeg kan på baggrund heraf kun konkludere, at der er meget stor sandsynlighed for, at de overdragne blev udsat for tortur, jævnfør bl.a. undersøgelser foretaget af statsobducent, professor dr.med. Jørgen Lange Thomsen, som der også redegøres for i denne film. De overdragne blev i øvrigt umiddelbart sparket på.

Dette fremgår af den militære videooptagelse, som også indgår i 'A Civilized Country', og som er kommet til offentlighedens kundskab via en modig indsats fra bataljonens tidligere souschef oberstløjtnant Anders Kjærgaard.

Denne videooptagelse viser tillige, at der blev benyttet yderligere mindst et kamera ved denne overdragelse. Dette kan alle se på YouTube. Hvor mange filmoptagelser, der findes om operationen Green Desert, er det kun forsvaret, der ved. Men det vil forsvaret ikke ud med, ligesom indholdet af de øvrige kun er forsvaret bekendt.

23 af de overdragne sunnimuslimer fra Green Desert-operationen har i de seneste fire år, efter at de blev opmærksomme på muligheden herfor, søgt at anlægge en erstatningssag mod den danske stat/Forsvarsministeriet.

Forsvarsministeriet søgte først at hindre sagen ved, med vellynnede bistand fra Kammeradvokaten, at kræve betaling af så høje sikkerhedsstillelser, at det lå helt uden for de 23's muligheder. Da Højesteret forkastede disse krav, er erstatningssagen søgt stoppet ved nedlæggelse af forældelsespåstand.

IFN's konvention om tortur er det direkte fastslået, at torturofre har ret til retfærdig rettergang. Derfor er det ulovligt, når staten anvender krav om forældelse

som teknisk hindring til at afskære denne mulighed.

Følgelig er det ret forudsigeligt, at Danmark vil blive indklaget for FN. En klagesag ved FN mod Danmark vil blive behandlet af CAT (Committee Against Torture), som tidligere i en principiel kommentar har bekræftet, at forældelse ikke kan påberåbes i tortursager. Derfor er det ret så åbenbart, at Danmark vil blive dømt for konventionsbrud.

DET ER ENDVIDERE uværdigt, at vi i Danmark tillader os at hindre sager om tortur ved en forældelsespåstand. Danmark har nemlig været foregangsland i bekæmpelsen af tortur. IRCT (International Rehabilitation Council for Torture Victims) er således et resultat af ikke mindst Inge Genefkes indsats - en indsats, der flere gange har betydet, at hun har været indstillet til Nobels Fredspris. Og Danmark har været stærkt repræsenteret i CAT ved professor Bent Sørensen.

Det er derfor dybt nedværdigende, at Forsvarsministeriet på denne baggrund forsøger at feje militære overgreb i form af tortur, som dansk militærpersonale in-

direkte har været medvirkende til, ind under forældelsesgulvtæppet.

Og det bliver bestemt ikke mindre nedværdigende af, at Forsvarsministeriet har anvendt direkte løgn for at undgå opklaring af sagens omstændigheder. Det er således blevet benægtet, at overdragelsen blev filmet af militæret. De videooptagelser, som militæret selv har optaget, og som Anders Kjærgaard har sørget for, at offentligheden har fået kendskab til, viser, at dette er lodret forkert.

Det er dybt foruroligende, at der fra Forsvarsministeriets side benyttes sådanne metoder. Det kunne antyde, at der står meget på spil. Godkendte den øverste militære ledelse eksempelvis på forespørgsel fra den lokale ledelse af Green Desert-operationen, at de tilbageholdte sunnimuslimer blev overdraget til shiamilitser i Basra-området? Dette bør frem i lyset.

Vi bør ikke tillade, at det bliver muligt for den øverste ledelse - hvis den altså har ansvaret - at skjule dette ansvar for befolkningen i et demokratisk land. Og specielt bør vi ikke tillade, at det kun er budbringeren, i dette tilfælde tidligere

Det er simpelthen for fejlt ikke at vedstå sit ansvar som deltager i militæroperationer

oberstløjtnant Anders Kjærgaard, der straffes, når han rettere burde hyldes for både mod og anstændighed.

Som land må vi stå til ansvar for den aktivistiske udenrigspolitik med tilhørende militære indgreb og operationer, som vi fører. Også når der begås fejl. Og vi bør i øvrigt ikke som Storbritannien falde til at henføre ansvaret til det udsendte militærpersonel, der i en meget anstrengt situation begik fejl.

Det er simpelthen for fejlt ikke at vedstå sit ansvar som deltager i militæroperationer. Og fejtheden bliver ikke mindre af, at man benytter løgn. Det bør vi som danskere ikke finde os i. Vi må som nation klemme denne betændte byld ud. Det kan kun gøres ved, at Forsvarsministeriet sættes på plads og retssagen fremmes.

Sker det ikke, bliver det ikke blot de her omtalte irakere, der blev ofre i Green Desert-operationen. Det bliver også de idealer om et civiliseret samfund, som vi ellers hylder - herunder den nødvendige tillid til vort forsvar og specielt dets øverste ledelse. Danmarks anseelse som foregangsland i bekæmpelsen af tortur står naturligvis også på spil.

BILAG

4

CHRISTIAN HARLANG

Retsnægtelse i dansk tortursag

Tegning:
Mette Dreyer

Danmark stiller sig internationalt i første række i kampen for at retshåndhæve bekæmpelsen af tortur. Derfor overraskes man, når blikket vendes mod vor egen tortursag.

DANMARKS BILDER

OLE ESPERSEN,
PROFESSOR, DR. JUR. (EM)

DANMARK HAR været kendt for en meget aktiv og omfattende deltagelse i skabelse og håndhævelse af menneskerettighedskonventioner. Netop denne indsats har i høj grad været præget af succes.

Situationen nu kan vel sammenfattes i det hyppigere og hyppigere stillede spørgsmål: Hvad skal vi med disse halvgamle dokumenter, og hvorfor hæfte sig ved disse gamle papirer i stedet for at bruge vores sunde fornuft?

Det er jo bare noget hysteri, siger man og glemmer den dystre baggrund!

Udviklingen kan i øvrigt blive retningsgivende for vores eget samfund også: Retshåndhævelsen bliver mere og mere brutal. Det gælder om – for enhver pris – ikke at fremstå rationel og eftertænsksom. Såfremt stater, der hele tiden har været forbillede på dette område, af den ene eller anden grund 'skifter stil', kan andre stater fristes til at 'følge med'.

Hvis vi bliver 'smålige', når det drejer sig om respekten for grundlæggende rettigheder, ender vi i juristeri: Hvor langt kan vi gå og alligevel overholde konventionerne? Vi skaffer os derved selv større og større manøvrerum til skade for udbygningen af civiliseret samarbejde mellem nationale stater. Dette er i virkeligheden opskriften på en tilbagevenden til den dystre periode i vores tilværelse.

I det følgende vil det blive forsøgt at illustrere den håbløshed, der må opstå hos mennesker, der nægtes de rettigheder, som tilkommer dem efter konventionerne. Det drejer sig om 23 irakere, der angiveligt har været udsat for tortur.

Af de oplysninger, der er kommet offentligt frem i de sidste par år, fremgår det, at de 23 irakiske torturofre – desværre – har en rigtig god sag: Et retsmedicinsk hold bestående af statsobducent, professor dr.med. Jørgen Lange Thomsen og andre anerkendte retsmedicinere har i deres fagkyndige rapporter enigt konstateret, at der er overensstemmelse mel-

lem beskyldningerne om tortur og de foreliggende fysiske og mentale skader. En whistleblower, den næstkommanderende ved den militære aktion, forhenværende oberstløjtnant Anders Kjærgaard, har meldt sig som vidne for, at der var tale om uskyldige civile sunniirakere, som den danske bataljon overgav til shiamilitser. En forhenværende dansk ambassadør i Bagdad har meldt sig som vidne for, at det på daværende tidspunkt var almindeligt kendt, at overgivelsen var ensbetydende med tortur.

Reglerne for, hvorledes dansk militær skal optræde i en sådan situation, tillader

ikke, at der under dansk ledelse foretages nedværdigende tilfangetagelse og overgivelse af fangerne til nogen, om hvem man ved eller burde vide, at der anvendes tortur. Danmark har selv været med til at indføre disse regler, der indgår i et system i forbindelse med den europæiske menneskerettighedskonvention, der i 1992 er gjort til en del af dansk lov, og FN's konvention mod tortur, der forpligter til at overholde følgende:

»Enhver deltagende stat skal i sit retssystem sikre, at et offer for en torturhandling opnår oprejsning og har en eksigibel ret til rimelig og tilstrækkelig erstatning,

herunder midler til en så fuldstændig rehabilitering som muligt. I tilfælde af et offers død som følge af en torturhandling skal de, som han har forsørgerpligt over for, være berettiget til erstatning«.

I DEN foreliggende sag har Danmark gjort det modsatte: Kammeradvokaten har for Forsvarsministeriet siden det første sagsanlæg i september 2011 iværksat en modoffensiv, hvis resultat har været, at selve substansen i sagen om den danske stats mulige ansvar for tortur helt har undgået at blive oplyst og behandlet. Metoden har bl.a. været at give usande oplysninger til Østre Landsret.

Fra irakernes side er der stillet krav om fremlæggelse af oplysninger, herunder om kommandovejene mellem den danske bataljon i Basra og Forsvarskommandoen, men dette er det hidtil også lykkedes Forsvarsministeriet at mørkelægge. Som vi har kunnet se i den roste dokumentar fra Copenhagen International Documentary Festival i november, har ministeriet i retssagens hidtidige gang direkte som svar på et spørgsmål fra irakernes advokat oplyst, at der ikke var anvendt såkaldte combat-cameras under den militære aktion. Efter denne usandhed trådte whistlebloweren frem med en film, der viste, at der var talt usandt. Næste usandhed, som irakerne er udsat for i sagen, er, at man fra Forsvarsministeriets side hævder, at der ikke findes flere film, på trods af at det på filmen tydeligt ses, at der er yderligere et combat-camera i brug under aktionen. Lignende tilfælde af forsøg på at besværliggøre sagens korrekte efterforskning har offentligheden været vidne til.

Et af disse var, da Kammeradvokaten fik Østre Landsret til at acceptere et krav som betingelse for at gennemføre sagen om, at der skulle stilles sikkerhed med kr. 40.000 for Kammeradvokatens salær af hver af de fattige irakere, i alt kr. 920.000 som betingelse for, at sagen kunne gennemføres for retten. Dette blev underkendt af Højesteret 17. september 2013 med følgende interessante begrundelse:

»De foreliggende sager angår den danske stats ansvar for påstået tortur, i forbindelse med at dansk militær i Basra i Irak angiveligt tilbageholdt et antal lokale og overgav dem til irakisk politi. Efter det oplyste om de økonomiske forhold der, hvor de kærende bor, er der grund til at antage, at et krav om sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger reelt vil kunne afskære de anlagte retssager. Sagernes helt særlige karakter og omstændigheder – den danske stats mulige ansvar for militær magtudøvelse i udlandet og

de angiveligt ressourcесvage ofre for tortur i udlandet sammenholdt med statens begrænsede interesse i sikkerhedsstillelsen for sagsomkostninger – indebærer efter Højesterets opfattelse, at det vil være urimeligt at imødekomme Forsvarsministeriets anmodning om sikkerhedsstillelse».

Det fremgår af filmen, at irakerne og deres advokat selvfølgelig gik ud fra, at der så ville kunne bevilges fri proces. På trods af Højesterets ord har fri procesmyndighederne, med Procesbevillingsnævnet som øverste instans, alligevel givet afslag, endda uden begrundelse.

Man kan derfor ikke vide, om Procesbevillingsnævnet ligesom den underliggende instans Civilstyrelsen mener, at det er på grund af Forsvarsministeriets indsigelse om forældelse, at der ikke kan gives fri proces. I givet fald er det alligevel et mysterium, for forældelsesreglerne er ikke absolutte. I Irak-tortursagerne foreligger der en lang række omstændigheder, der taler for, at domstolene alligevel mener, at der ikke skal ske forældelse. Yderligere momenter styrker, at der ikke skal være forældelse, f.eks. den omstændighed, at sagerne her drejer sig om tortur, og hele militærets rolle, hvor man i årevis har forsøgt at undertrykke sagen over for offentligheden og endda givet urigtige oplysninger. Samtlige disse omstændigheder er ifølge gældende regler egnet til at blive afgjort ved domstolene, og det er forkert på forhånd at smække porten i, fordi det sagsøgte ministerium siger forældelse. Forsvarsministeriet bør i stedet erkende, at der under militære aktioner kan ske fejl, således som det ser ud, som om det var tilfældet ved operation Green Desert. Den første betingelse for at undgå lignende fejl i fremtiden er, at fejlen erkendes, så man kan lære af det.

EFTER DET, irakerne har været igennem under operation Green Desert, er det fra den danske stats side at føje spot til skade, når man som nus ket i snart fire år konsekvent og systematisk udsætter dem for retsnægtelse, dvs. at man afskærer dem fra adgang til retfærdig rettergang, uanset at sagerne er så åbenlyst dokumenteret, som tilfældet er. Det er for at sige det rent ud en dediceret skamplet på Danmark som en demokratisk retsstat.

Derfor bør regeringen fortælle forsvarsministeren, at dette ministerium har pligt til at holde op med at forhindre irakerne i at få adgang til domstolsbehandling. Justitsministeren bør også undersøge, hvordan en sag af denne karakter kan hindres fri proces på trods af Højesterets klare ord.

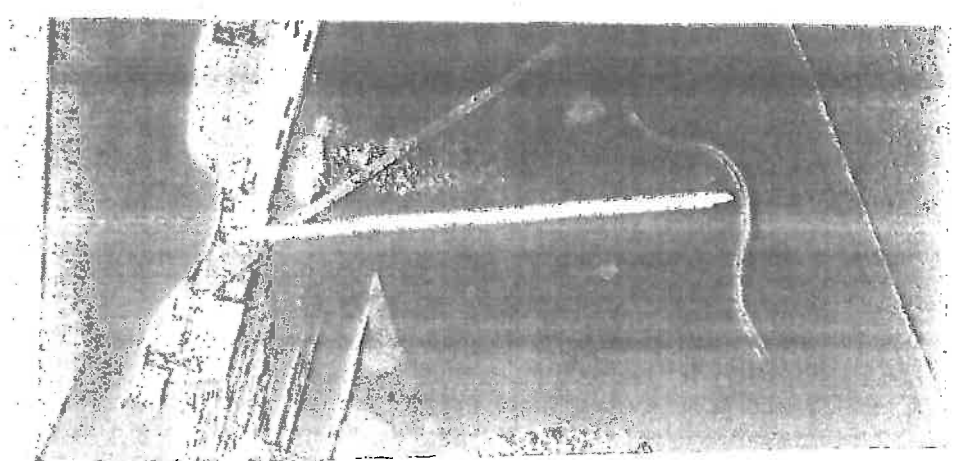
UDVALGET AF KRIGSKOMMISSIONEN

Bilag 5

CHRISTIAN HARLANG

De ubesvarede spørgsmål

Hvis regeringen gør alvor af at nedlægge Irak- og Afghanistankommissionen, får hverken politikerne, forsvaret eller befolkningen svar på en lang række spørgsmål om Danmarks krigsdeltagelse. Det er skidt af hensyn til fremtiden, mener flere eksperter

1. Krigsgrundlaget

1. Det første spørgsmål, som Irak- og Afghanistanstankommissionen skal svare på, er om Danmarks deltagelse i Irak-krigen i 2003 var lovlig eller ulovlig.

Den daværende VK-regering under ledelse af Anders Fogh Rasmussen mente, at en række FN-resolutioner fra Golfkrigen i 1990-91 gav USA og dets allierede et gyldigt FN-mandat til at angribe Irak, men bl.a. daværende FN-generalsekretær Kofi Annan og folkeretsjurister har efterfølgende ment, at det ikke var tilfældet.

Ifølge professor i folkeret, Jens Elo Rytter, er spørgsmålet om krigens lovlighed det mest velbeviste af de mere end 20 delspørgsmål, som kommissionen behandler. Både i Storbritannien og Holland er lignende kommissioner nået frem til, at krigen var i strid med FN-pagten.

»Det skulle undre mig meget, om kommissionen, der ikke har nogen folkeretlig ekspertise, skulle komme frem til overraskende og epokegørende konklusioner på det her område,« siger Jens Elo Rytter og peger på, at »langt de fleste folkeretsjurister mener, at det ikke var i overensstemmelse med FN-pagten at gå ind i Irak.«

Også Ole Wæver, professor i international politik, mener, at konklusionen på spørgsmålet om krigens lovlighed er mere eller mindre givet på forhånd. »Langt hen ad vejen ved vi godt, om det var lovligt eller ikke lovligt at

deltage i Irak-krigen, så her går vi ikke glip af meget,« siger han.

Det mener han til gengæld er tilfældet, når det kommer til den anden halvdel af kommissionens undersøgelse af krigsgrundlaget. Her er det opgaven at svare på, hvad danske myndigheder vidste om den trussel mod verdensfreden, som Irak angiveligt udgjorde forud for krigen.

Her skal kommissionen bl.a. se på, hvad Udenrigs-, Forsvars- og Statsministeriet havde af oplysninger om Iraks besiddelse af massedødelæggelsesvåben og om den irakiske regerings forbindelser til terrororganisationen al-Qaeda. Og ikke mindst, hvad Forsvarets Efterretningstjeneste vidste.

Den daværende regering mente, at Irak var en overhængende trussel mod den internationale fred og sikkerhed, men undersøgelser i bl.a. USA og Storbritannien har vist, at der internationale samfundsviden om forholdene i Irak var meget mangelfuld og præget af politisk ønsketænkning.

»Det er meget interessant, hvad det informationsmæssige grundlag var, og hvem der i givet fald har begået fejl i den forbindelse,« siger Ole Wæver.

»Det samme spørgsmål har været genstand for grundige undersøgelser i både USA og Storbritannien, så der er virkelig mærkeligt, hvis Danmark ikke ønsker en lætningsproces på dette felt,« siger han.

2. Fangebehandling

2. Det andet store spørgsmål, som Irak- og Afghanistanstankommissionen skal undersøge, er, om Danmark har overholdt de internationale konventioner i forbindelse med sin måde at håndtere fanger på i Irak og Afghanistan.

Danske regeringer har frem til 2012 ment, at det var i orden, at danske styrker udleverede fanger til de lokale myndigheder. Men bl.a. militære og diplomatiske dokumenter, offentliggjort af WikiLeaks og menneskeretsrapporter – og omfattet i information – har vist, at udleveringerne skete trods kendskabet til omfattende tortur og fangemishandling.

Kommissionen skal i den forbindelse svare på, hvem der vidste hvad hvornår, og hvor grænsen for Danmarks juridiske medansvar går.

»På det punkt er der helt klart noget at lære, ikke mindst i forhold til fremtiden,« siger Jens Elo Rytter, professor i folkeret.

»Der har været en del medieomtale af enkeltfanger, men vi kunne godt bruge en mere generel undersøgelse. Man kan jo ikke udelukke, at danske styrker igen kommer i en situation, hvor der skal tages fanger.«

Også Ole Wæver, professor i international politik, finder det kritisk, at fangebehandling ikke bliver vurderet.

»Det er ærgeligt, for næste gang vi kommer i situationer, hvor vi skal tage fanger,

har vi heller ikke noget svar på, hvad Danmarks folkeretlige ansvar er,« siger Ole Wæver. »Lige nu er det ikke relevant i krigen mod Islamisk Stat, men hvem ved, hvordan det ser ud om tre, fem eller syv år?«

Udover det rent folkeretlige skal kommissionen også redegøre for omfanget af tilfangebesiddelse og udleveringer, samt hvem operationerne blev udført sammen med.

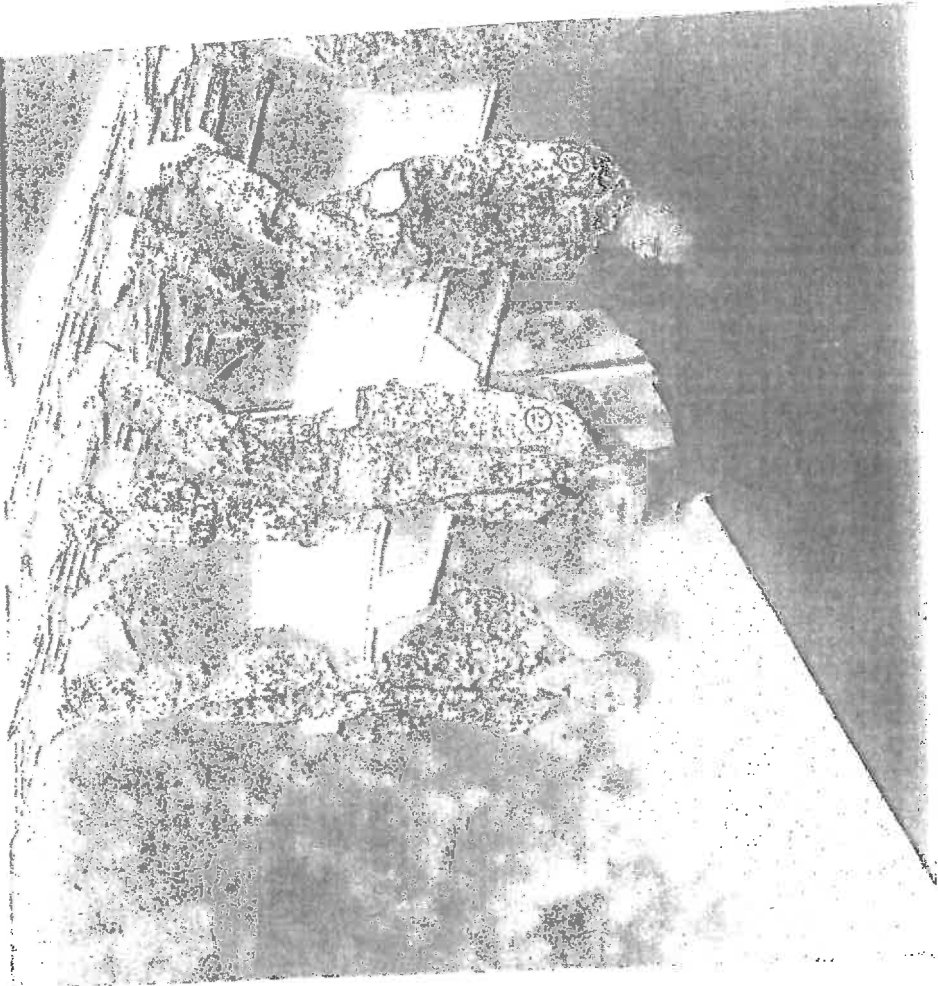

På det punkt er der helt klart noget at lære, ikke mindst i forhold til fremtiden

Ole Wæver
Professor i international politik

Om krigen

Af Matthias Koch Strøede og Charlotte Rasmussen. Fotos: Polfoto

UNDERSØGELSE I ANDRE LANDE AF KRIGENE I IRAK OG AFGHANISTAN

USA

Rob Silberman rapporten

I februar 2004 blev en kommission med mandat til at undersøge fejl i efterretninger fra blandt andet Irak nedsat. Kommissionen fik dog eksplicit forbud mod at beskæftige sig med, hvorvidt Bush-regeringen havde manipuleret med efterretningerne.

Kommissionens ni medlemmer, heriblandt senatorer, tidligere dommere og militærfolk, afgav rapport i marts 2005, som konkluderede, at USA tog fejl i næsten alle henseender omkring Iraks massedødelæggelsesvåben og kom med 74 anbefalinger til præsidenten, heriblandt en række organisatoriske reformer.

Baker-Hamilton kommissionen

Kommissionen blev nedsat i marts 2006 og sammensat af ti demokratiske og republikanske medlemmer af Kongressen og skulle stå for en fremadskudende, selvstændig evaluering af situationen i Irak og samtidig give en vurdering af, hvordan den påvirkede landene omkring Irak samt USAs interesser. I december 2006 afgav de en rapport med 79 anbefalinger heriblandt en gradvis tilbagetrækning fra Irak.

STORBRITANNIEN

Butler undersøgelsen

Kommissionen på fem medlemmer af diplomater, embedsmænd og politikere blev nedsat i februar 2004 og fik til opgave at undersøge de efterretninger, der ledte til invasionen i Irak. Undersøgelsesmandatet inkluderede ikke den politiske beslutningsproces.

I juli 2004 afgav kommissionen sin rapport, hvor hovedkonklusionen var, at de efterretninger, der blev brugt til at retfærdiggøre krigen mod Irak, viste sig at være upålidelige, samt at de britiske efterretningsfolk ikke havde tjekket deres kilder tilstrækkeligt.

Chilcot undersøgelsen

I juni 2009 blev et udvalg med et bredt mandat til at undersøge Storbritanniens engagement i Irak og afklare lovgrundlaget for krigen nedsat. Udvalget består blandt andet af historikere og tidligere ambassadører og ledes af diplomat og embedsmand Sir John Chilcot, der også var med i Butler-kommissionen.

Rapporten skulle være offentliggjort i 2014, men er blevet udsat både på grund af forhandlinger med USA om offentliggørelse af dokumenter, og ifølge kommissionen fordi den, der bliver omtalt omfattet i rapporten, har fået mulighed for at læse den igennem og komme med revisioner, og den derfor endnu ikke ligger klar.

HOLLAND

David's kommissionen

I februar 2009 nedsatte tidligere premierminister Jan-Peter Balkenende efter mange års politisk pres et undersøgelsesudvalg, der skulle undersøge baggrunden for Hollands deltagelse i Irakkrigen. I januar 2010 udkom udvalgets rapport, der var den første uafhængige juridiske vurdering, som mente, at der »intet grundlag i international lov« var for at invadere Irak i 2003.

NORGE

Uvildig undersøgelse af

engagement i Afghanistan

I november 2014 fik et udvalg af 10 uafhængige eksperter mandat til at undersøge alle sider af Norges engagement i Afghanistan og samtidig sikre, at erfaringerne fra Afghanistan kan bruges i landets fremtidige bidrag til internationale operationer. Udvalget, der startede sit arbejde i januar 2015, består af forskere, en konsulent og en pensioneret general og ledes af tidligere ambassadør Bjørn Tore Godal. Udvalget skal aflevere deres rapport inden 1. juni 2016.

3. Politisk ansvar

Det tredje store spørgsmål, som Irak- og Afghanistankommissionen skal svare på, er, om de ansvarlige regeringer har orienteret befolkningen retvisende og tilstrækkeligt, både i forbindelse med beslutningen om at gå i krig mod Saddam Husseins Irak og i forbindelse med håndteringen af fanger i Irak og Afghanistan.

De ansvarlige regeringer har selv ment, at Folketinget har fået rigtige og tilstrækkelige oplysninger, men blandt andet medierne – heriblandt Information – har flere gange påvist, at Folketinget har fået misvisende oplysninger om den irakiske krussel. Forsvaret har selv efterfølgende oplyst, at Danmark har taget langt flere fanger, end Folketinget vidste.

Tidligere udenrigsminister Per Stig Møller meget tilfærd med udsigten til at slippe for en mere grundig undersøgelse af beslutningen om at tage Irak-krigen og informationsniveauet til Folketinget. Ifølge Per Stig Møller har kommissionen hele tiden haft slagside, fordi den kun beskæftiger sig med krigsgrundlaget i 2003 og ikke med Nyrup-regeringens sluttning om at bruge militær magt mod Irak i 1998. Han afviser også beskyldninger, at embedsmændene i Udenrigsministeriet fik besked på at erklære krigen for lovlig i 2003. Der har været rygter om politisk tavshed, men det har Friis Arne Petersen og de andre embedsmænd jo afvist. Hvis der var

et politisk diktat i 2003, så var det det også i 1998, siger han.

I forbindelse med vurderingen af informationerne til Folketinget, skal kommissionen også overveje, om der er nogen af de politikere og embedsmænd, som har været involveret i krigsbeslutningerne eller i beslutningerne om fangehåndtering, som bør stilles retligt til ansvar.

»Det er helt rigtigt at nedlægge kommissionen,« siger Per Stig Møller. »Det har jo hele tiden bare handlet om at få mig og Anders Fogh i spjældet.«

Ole Wæver mener dog, at Irak- og Afghanistankommissionen handler om meget andet.

»Kritikken forsøger at fremstille kommissionen som en heksejagt på tidligere politikere, der skal stilles til ansvar. De mener, kommissionsundersøgelsen er spild af penge. Men hvis man ser på, hvad det fremover kan betyde i menneskeliv, at Danmark ikke har en klar politik, både med hensyn til hvilke krige vi delager i og med hensyn til fangebehandling, så er det et meget kynisk argument,« siger han. »De her krige er i forvejen så dyre, at det er svært at se, at det kan være spild af penge at sikre en ordentlig erfaringsopsamling.«

Derudover er det også en af Irak- og Afghanistankommissionens opgaver at komme med forslag til nye love og regler for både krigsdeltagelse og fangehåndtering.

Fortsat fra forsiden

Kaptein Mads Silberg, der har været udsendt til Afghanistan, har ikke taget stilling til, om han mener, at det er rigtigt eller forkert at lukke Irak- og Afghanistankommissionen. Men han siger:

»Vi skal være meget bedre til at tage konsekvenserne af den krigsførelse, vi har været en del af. Hvis der er ting, som ikke er i orden, så skal der selvfølgelig undersøges til bunds. Hvis der er nogen, der skal stilles til ansvar, så skal det ske,« siger Mads Silberg, der som privatperson er medlem af Venstre. Han tilføjer:

»Men sådan, som jeg forstår det, så er problemet – i hvert fald hvis man lytter til højrefløjen – at kommissionen er konstrueret til at slå dem oven i hovedet. Overordnet synes jeg egentlig bare, at det er trist, at politiske slagsmål hæmmer for, at vi kan blive klogere af de fejl, vi har begået.«

Uset at nedlægge kommission

Under alle omstændigheder er det en meget usædvanlig beslutning at lukke en undersøgelseskommission før tid. Det siger Michael Gøtzte, der er juraprofessor på Københavns Universitet, og som har beskæftiget sig med undersøgelseskommissioner generelt.

»I nyere tid er det ikke sket før, at man har nedlagt en kommission,« siger han. Irak- og Afghanistankommissionen har

været omstridt på flere punkter. Dels på grund af den politiske modstand fra de borgerlige partier, men også fordi der angiveligt har været samarbejdsproblemer internt i kommissionen. De interne problemer var angiveligt årsag til, at Michael B. Elmer, der tidligere var formand for kommissionen, trak sig fra posten.

Men der har også været andre væsentlige problemer. Først i efteråret sidste år godkendte Politets Efterretningstjeneste kommissionens lokaler og it-systemer. Det skete dermed først knap to år efter, at kommissionen blev nedsat. Ifølge et notat skrevet af den tidligere formand efter en proces, hvor også Forsvarets Efterretningstjeneste var indblandet i forsinkelsen.

Konsekvensen var, at kommissionen var afskåret fra at modtage og læse klassificerede dokumenter fra myndigheder. Men selv i dag har kommissionen ikke modtaget alle relevante dokumenter. Det afslørede information i weekenden. Forsvarsministeriet har således stadig ikke afleveret alle dokumenter om krigsfanger til kommissionen, selv om kommissionen første gang bad om dokumenter i foråret 2013.

oaa@information.dk / make@information.dk

Kommentar side 17 og leder på bagsiden

Krig på ord

Hvem kunne dog have været imod det danske forsvars aftale med Blackwater om, at det amerikanske sikkerhedsfirma i nødsituationer kunne komme de danske udsendte til hjælp i Bagdad i 2007? Kun de politisk korrekte, forstår man på daværende forsvarsminister Søren Gade, efter at Jyllands-Posten har afsløret, at forsvaret i 2007 behændigt omdøbte sit samarbejde med Blackwater til 'samtaler' for at undgå, at ministeren løj, når han forsikrede Folketinget om, at Danmark ikke samarbejdede med private sikkerhedsfirmaer.

Gade mener, kritikken af skønskriveriet kommer fra dem, der ikke forstår krigens svære dilemmaer: »Der havde i øvrigt nok ikke været meget ros til Forsvaret, hvis en ambassadør eller andre fra Udenrigsministeriet var blevet skudt, fordi man havde undladt at bede om hjælp af politisk korrekthed,« skrev han søndag på Facebook.

Bagdad år 2007 var et forfærdeligt sted. Fogh, Bush og Blair havde totalt undervurderet følgerne af den krig, de havde sat i gang. Med alt for få udsendte var de blevet afhængige af private sikkerhedsfirmaer med tvivlsom etik og uigennemskuelige ansvarsforhold, folkeretsligt og i øvrigt. Fire år efter at Bush havde erklæret 'Mission Accomplished', var det livsfarligt for den danske ambassadør at køre i bil gennem Bagdad.

Det utilgivelige, som de ansvarlige gjorde i denne situation, var ikke, at de sikrede de danske diplomater. Det var, at de nægtede at indrømme, at krigen var blevet så farlig og beskidt, at kun Blackwater kunne hjælpe.

I stedet for at erkende de snavsede problemer ved at være i krig, skønskrev regeringen sig ud af dem for at give indtryk af, at der slet ikke var noget problem.

Det er desværre et mønster i håndteringen af Irakkrigen. I stedet for at erkende de snavsede problemer ved at være i krig, skrev regeringen sig ud af dem for at give indtryk af, at der slet ikke var noget problem. Det gjaldt problemerne med fanger, med tolke, som kom i livsfare for deres hjælp, med den genopbygning, som var undskyldningen for vores deltagelse, men som i Irak blev til det modsatte: et kaos.

Omskrivningen gjorde det nemmere for Søren Gade at stå i folketingssalen. Men den gjorde det uendelig meget sværere at være udsendt. Som Afghanistan-veteranen Jimmy Solgaard påpegede i lørdagens Information: »Når politikerne ikke taler, er de tilgængelige veteraner de eneste, nogen kan konfrontere, men vi er ikke dem, der skal konfronteres. Det skal politikerne.« Jimmy Solgaard talte om nedlæggelsen af Irak-kommissionen, men ansvarsforflygtigelsen er ikke ny. Den havde været i gang længe i 2007.

lfk

INFORMATION

Ansvarshavende chefredaktør: Christian Jensen
Adm. direktør: Mette Davidsen-Nielsen
Dagens forsideredaktør: Johanne Pontoppidan Tuxen
Forsidefoto: Giannis Papanikos/AP Photo